

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 295
תשרי תשפ"ב

ועמוד ישר תחת החוט, ויתחיל בתוך ג' טפחים לקרקע. בחג עברנו לראות את העירוב, וראינו שהשתמש בעמוד עם חקיקה, וקשר את החוט בתוך החקיקה, באופן שההוראה בעירובים השכונתיים שלא להכשיר בצורה כזו, כי המשנ"ב נוקט להחמיר בה. על דבר זה לא חשבנו לומר לו, כמו עוד כמה הלכות שהיו יכולים לקרות בשינוי כלשהו.

החוט אינו בתוך החקיקה אלא קשור בעבה הדיבל

לעומת זאת ביקרנו בערב שבת חוה"מ בעירוב של חצר באזור אחר, ושם ג"כ השתמשו בעמודים כאלה, אך שם עשו לכך פתרון להכשירו גם לדעת המשנ"ב, ע"י שתקעו דיבל [וה"ה מסמר] באמצע החקיקה, וקשרו את החוט לדיבל בגובה בחלקו העליון, באופן שהחוט נמצא מעל סוף ראש העמוד, ובאופן זה כשר גם לדעת המשנ"ב.

התקנת העירוב ב"גינת המאה", ותמיכה בעירוב השכונה

לפני החג עבדו במוקד העירוב גם בהתקנת עירובים חדשים, ואחד מהם הוקם ב"גינת המאה" הוותיקה בבני ברק ברחוב הרב מלאך, שכעת חודשה ע"י העירייה, ואנשי החצרות הסמוכות, שרבים מהם נמנים על הציבור היקר שאינו מטלטל בעירוב השכונתי, התארגנו לעשות עירוב לכל הבנינים המקיפים אותה, על מנת שיוכלו בשבת לרדת עם הילדים לגינה, ופנו למוקד העירוב לערוך תכנית ולבצע את ההתקנה בצורה המקצועית והטובה.

יש לציין שלא בכל מקום נכון לעשות עירוב קטן סביב לכל קבוצת בנינים, אדרבה ראוי לחזק את העירוב השכונתי שיוכל להדר ולעמוד ברמה גבוהה ויציבה, במקום שכל אחד ידאג לעצמו לעירוב קטן, שברוב המקרים הוא מתיאש ממנו כעבור איזה זמן, וגם עושה אותו מקרשים שלא מחזיקים מעמד לאורך זמן, ורוב המשתמשים מטלטלים גם מחוץ לדבר הקטן שעשה. המטרה בעירובים הקטנים הם כאשר יש בהם הבדל הלכתי משמעותי, כגון כאשר בשכונה יש מחללי שבת שלא שכרו כולם ובעירוב הקטן כולם שומרי שבת, או כאשר בעירוב השכונתי יש רחובות שיש בהם דין רשות הרבים לכמה פוסקים [שהרחובות רחבים ט"ז אמה, ורק אין בהם שישים ריבוא, שראוי להחמיר ולא לטלטל בהם], ובעירוב הקטן אין חשש זה, [כגון שמדובר בחצרות וגינה שאין בעירוב רחוב רחב ט"ז אמה, או שהמקום סגור מג' רוחות במחיצות ולא בצוה"פ]. ובכל אופן חשוב לתמוך ולסייע ולבקש שיחזקו וישפרו את העירוב השכונתי המורחב, שהוא משמש את רוב הציבור שאינו מסתפק בטלטול לחצר הסמוכה, [וגם בני אותן משפחות המהדרות, משתמשים בדרך כלל בעירוב של כלל השכונה]. וזה בכלל צרכי העירייה שכולם חייבים בו, וכמו שפסק השו"ע בהלכות שכנים [ח"מ סי' קס"ב].

עירוב בבנין עם קומת עמודים, ודין פי תקרה

בגינה זו היה קושי לעשות עירוב, כיון שמדובר בבנינים ישנים מהתקופה שהיו בונים על קומת עמודים, כלומר שאין דירות ואין קירות בקומת קרקע, אלא תחתית הבנין פתוח מכל הכיוונים. כמו כן החצרות אינן גדרות, אלא יש רק מעט צמחיה קטועה שאי אפשר לסמוך עליה לעירוב כלל, [והיא רק יכולה להפריע כשהיא מחיצה תחת צורת הפתח]. וכן הגדרות החדשות שעשו לגינה נמוכות, ואינו בשיעור י' טפחים. לכן היה צורך לעשות את היקף העירוב על ידי הרבה צורות הפתח קטנות מבנין לבנין, ואף תחת הבנינים כיון שהם פתוחים מכמה צדדים. [ולא עשו היקף של עמודי עירוב סביב כל הבנינים, כי אין מקום שאפשר להעמידם כדן, וגם שאינם מועילים לדעת הרמב"ם המובא ב"ש" ס"ב סי' י].

צוה"פ בקומת עמודים, ולא פי תקרה במנוולש

והנה היו כמה שהעירו מדוע צריך לעשות תחת הבנינים צורת הפתח, הרי אפשר לומר דין "פי תקרה יורד וסותם", ונחשב שיש מחיצה בסוף התקרה. והנה באמת הדבר נכון, אלא שיש בו הרבה תנאים, עד כדי שאנו נמנעים מלהשתמש בו בעירובים הגדולים. הדבר הראשון שאין אמרים פי תקרה

הידושים רבים בבדיקת הסוכות ובמענה לשאלות

בפתיחת השנה החדשה, נישא תפילת הדרך, לכל השנה המעוברת, שה' יצליח דרכנו ומעשינו, לזכות את הרבים בלימוד ההלכה, ובעשייתה כראוי, וזהירות ושמירה מלעבור על כל פרטיה. שיהיה סייעתא דשמיא בהוצאת העלונים והספרים והחיבורים החדשים בעז"ה, ובשיעורים שיהיו בכל המקומות, ובמענה נכון ומהיר לכל אחד, שנזכה לכון לאמיתה של תורה, ולא יצא שום טעות ושום מכשול ח"ו.

בחודש תשרי עסקנו הרבה בכשרות הסוכות, הן במסגרת השיעורים, והן במענה ההלכתי בקו הסוכות ובקו של מוקד העירוב, וכן בבדיקת סוכות בפועל. הלכות סוכה הגיעו למערכת זו של העירובים, מפני שהרבה הלכות של מחיצות של סוכה, נלמדים מהלכות עירובין, כגון שיעורי עומד מרובה על הפרוץ, גרדי צורת הפתח, דיני מחיצה המתנדנדת ברות, ועוד [ויש גם דברים שונים כמ"ש בגליונות הקודמים]. וכן מדידת שיעור החלק הנפסל מהגוונים והמזוגנים של השכנים שבולטים מעל שטח הסוכה, ובדיקתם נעשית בעזרת המכשיר המיוחד לבדיקת חוטי העירוב.

בעקבות השאלות הרבות היו הרבה הלכות שהתחדשו ושאלות חדשות שהתעוררו, חלקם הובאו במסגרת השיעורים, וכן ערכנו גליון מיוחד הכולל שמונה מקרים שיש לדון בכשרות שיעור המחיצות וחיבורם, [גליון זה נשלח למנויים במייל ולא הודפס]. בימי חול המועד התקיימו בס"ד שיעורים במקומות שונים, והציבור ביקש להודות מאוד על הבהירות וההסבר המיוחד בביאור ההלכות בצורה מעשית, כפי שהורגלנו בהלכות עירובין בס"ד.

עשיית עירוב לחצר במיוחד לחג הסוכות

בחג הסוכות יש גם ביקוש גדול להלכות עירובין, בחג זה יש הרבה אנשים שעושים עירוב לחצר, כדי לטלטל מהבית לסוכה בצורה כשרה ומהודרת. בפרט שרבים מקפידים כל השנה שלא לטלטל אף בעירוב שבשכונתם, מחמת המחלוקת הידועה בדין רשות הרבים ברחובות שלנו (משנ"ב סי' שמ"ה ס"ק כ"א), או מחמת מחללי שבת שגרים בשכונה ולא שכרו מהם בצורה טובה, וכן מחמת שאר בעיות המתחדשות בכל מקום לפי מצבו. ובחג הסוכות כאשר הסוכה בחצר, אי אפשר שלא לטלטל את המאכלים לסעודה, תינוקות, ושאר חפצים הנדרשים לקיום המצוה. ולכן אפשר לראות בחצרות שיש מגוון עירובים יפים עם רעיונות נחמדים, כל אחד כפי כשרונותיו לבנות ולאחר עירוב כהלכה.

אך מתוך הדברים מוצאים גם מקומות שלא נעשו כראוי, ועלינו ללמוד מהדברים כיצד להיזהר ולהימנע מהם. לפעמים שואל בעל החצר מראש מה הוא צריך לדעת כדי לעשות כדן, והתשובה אינה קצרה, יש הרבה הלכות בכל דבר, ובעיקר זה תלוי מאוד מה הוא החפץ שיחבר להשתמש בו, ומה המקום שירצה להעמיד אותו, לכל פרט יש את ההלכות שלו, ואי אפשר לחשוב מראש איזה פרטים יהיו נוגעים לו. רק אחרי שיעשה, יהיה ניתן לבדוק את מה שעשה ולהגיד מה נוגע לו, אבל מראש קשה לחשוב על כל הבעית שאדם שאינו יודע יכול לעשות.

קרבן של סוכה שהחוט בתוך החקיקה שבראשו

נביא כאן דוגמה להלכה מסוימת שאינה שכיחה כל כך, אבל בחג זה היינו בשני מקומות שהשתמשו במצב הזה, אחד עשה טוב והשני לא. המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ט"ז) כותב לגבי הדין שצורת הפתח שהחוט אינו מעל העמודים, פסולה. אם הקנה שלמעלה [החוט] תחוב בין קנה לקנה, שחקק קצת בקנים [בעמודים] כדרך שעושים האומנים [כמו בראש עמודי פרגולה], והעמודים עודפים למעלה מעל החוט שמונח ביניהם, מסתפק הפמ"ג ומצדד להחמיר. והחזו"א סובר להתיר. והנה בדרך כלל לא שכיח שיש בראש העמוד חקיקה כמו של עמודי פרגולה, אבל בחג הסוכות בעירובים הפרטיים מצוי משתמשים בקרטי סוכה ישנים, שיש בראשם חקיקה כזו כדרך האומנים, ולפי האמור אם מניח את החוט בתוך החקיקה, הרי לדעת הפמ"ג והמשנ"ב יש להחמיר שמצב כזה אינו נקרא מעל העמוד.

לפני החג קרא לנו אברך ת"ח ושאל איך לעשות עירוב לחצר שלו, בדקנו ואמרנו לו שיעשה צורת הפתח במקום אחד והשאר יהיה טוב. אמר האברך שהוא יעשה עם שני לייסטים מקרשי הסוכות, ושאל שהוא יודע את עיקרי הדברים, א"כ מה עוד צריך לשים לב במקרה זה. אמרנו לו שקשה לדעת באיזה קרבן ישתמש ומה ההלכות שלו, אבל להקפיד שיהיה ממש על גביו,

במקום מפולש, שפתוח משני צדדים זה כנגד זה, אלא רק כאשר סגור עם מחיצה משני צדדים כצורת ר' (רמ"א סי' ס"ב). לכן בשכונה זו שהבנינים על עמודים ופתוחים משני כיוונים, אין אומרים בזה דין פי תקרה.

הראות בטיחות לעירוב שלא להשתמש בהלכות שאינן ידועות

אמנם באופן שעושים בצד אחד צורת הפתח, נחשב כסגור במחיצה, ואז אומרים פי תקרה ברוח הרביעית לבד, וזה לא נקרא מפולש, [כן מבואר מדברי הרשב"א המובא בבה"ל שם], ולפי"ז אם בכל המקומות עושים צורת הפתח, אפשר שבמקום אחד יהיה רק פי תקרה ללא צורת הפתח. בעריכת התכנית הגיע ת"ח לבדוק אותה, וטען שאפשר לחסוך במקום אחד על פי החשבון הזה. אך מתוך הנסיון אנו מלמדים בעירובים של מוקד העירוב שלא לחסוך בדברים אלו, וכנון השלים צורת הפתח בכל המקומות, ויש לזה כמה טעמים. אחד מהטעמים הוא, שאנשים יודעים להבחין בצורת הפתח, ושמים לב אם היא מתקלקלת, אם החוט נקרע או שהלחי נפל, משא"כ אם סומכים על פי תקרה, יכול להשתנת באופן הפוסל, ולא ישימו לב כלל. כגון אם ירחיבו את הדירה שמעל ועשו מרפסת שכוללת, ואז התקרה שכוללת פתוחה משלש צדדים, שאין בה דין פי תקרה כמבואר ברמ"א שם וכן אם יעשו גגון קטן שממשיך את התקרה, ואין אומרים בסופו דין פי תקרה, מהטעם הנ"ל וגם מפני שהוא משופע (משנ"ב ובה"ל ס"ו"ס שמי"). וכן ייתכנו סיבות נוספות שישתנה הדין, לכן לא ראוי לעשות עירוב בצורה כזו.

במשך השנים ראינו הרבה מקרים שאנשים סיפרו שלפני כמה שנים הביאו ת"ח שאמר להם שמותר לטלטל בחצר הבנין, והם לא יודעים להסביר על סמך מה, ובינתיים שינו את הגדרות ואת החניות, והם ממשיכים לסמוך שמותר לטלטל. והסיבה לכך, כי אינם יודעים לשים לב לשינוי בדברים שאינם מכירים אותם. לכן כדי להימנע ממצבים אלו, צריך שיהיה עירוב ברוח, לעשות צורת הפתח במקומות הפתוחים, ולהשלים גדרות במקומות החסרים, בצורה שיודעים לשמור ולפקח עליו. וזה נוגע גם להסתמכות על עומד מרובה על הפרוץ, וכן גוד אסיק, ועוד, שרק אם יש אחראי שמכיר את ההלכות ויודע להבחין במציאות המשתנית, איז יש אפשרות שהוא יסמוך על דינים אלו, ולא כשעושים עירוב לאחרים שאינם מתמצאים בנושא. הדבר הזה הוא כמו הוראות בטיחות שקיימות בכל דבר, למניעת מכשול בהלכה.

דיני פי תקרה כשמעמיד עמוד תחת תקרה או מרפסת

בעבודת העירוב היה צריך שימת לב להרבה הלכות, למרות שזה נראה פשוט למתוח חוט מבנין לבנין ולהעמיד לחיים תחתיו, בכל זאת בכל לחי היתה התלבטות מהו המקום המתאים, ובאיזה צורה לחברו. ולאחר חג עשינו סיור שלם לאברכים שלומדים כעת בשיעורים, ללמוד את כל החשבונות ההלכתיים והפרקטיים שהיו בהקמת עירוב זה. היו מקומות שהיה גדר או צמח גבוה באמצע החצר, והיה צריך להזיז את צורת הפתח שלא תעבור עליו. ובמקומות שהגדר פחות מכשיעור, מותר שצוה"פ תעבור מעליה. וכן היו מקומות שהעמדנו לגזום את העץ לצורך הקמת העירוב בצורה הטובה. כמו כן במקומות שיש מרפסת בקומה שניה, וכאשר מחברים את הלחי לבנין יוצר שיש תקרה מעל הלחי [שהוא העמוד], יש לחשוש לחומר שמדין פי תקרה נחשב כרשות בפני עצמה, והרי זה כמו שהעמיד את העמוד בתוך חצר מוקפת מחיצות, שכתב המשנ"ב (סי' ס"ג) ש"ק ק"ג) שלא עשה כלום. ואע"פ שאין כאן מחיצות ממש, מ"מ הוראת גדולי הפוסקים שגם מחיצה דינית מחלקת לענין זה, [מלבד עומד מרובה שכתב החזו"א שאינו מחלק את צוה"פ].

לימוד הלכות העירוב בשנת לקבוצת השיעורים

אמנם באופן שהתקרה שמעל העמוד פתוחה מג' רוחות, הוראת הרבנים שמותר להעמיד את העמוד או הלחי תחתיה, כיון שבאופן זה ק"ל שאין אומרים דין פי תקרה יורד וסותם, [דלא כשיטת רש"י], ואפילו להקל ניתן לסמוך על כך, לכן כאשר רק המרפסת בולטת מקו הבנין, אפשר להצמיד את החוט והלחי מתחתיה, משא"כ כאשר הבנין מתרחב בצד אחד, ויש מחיצה למטה משתי רוחות, אין להעמיד את צורת הפתח באופן שהעמוד או הלחי תחת התקרה. [א"כ כל הפתח תחת התקרה, שאז אין חילוק רשות באמצע הפתח.

צורת הפתח תחת התקרה כשפתוחה מג' רוחות

הרחקת הלחי מהקיר שלא יהיה תחת הבורג

עוד הלכה שנוגעת מאוד בעשיית צורת הפתח עם חוט המחובר לקיר, שרגילים לחבר בורג עם לולאה, כדי שיהיה קל לקשור את החוט וגם להחליפו בעת הצורך, והלולאה בולטת מהקיר כארבעה סנטימטרים, יוצא א"כ שהחוט מתחיל רק ממנה והלאה, ואם מצמידים לחי לקיר שעובי הלחי הוא 2-3 ס"מ, הרי אינו תחת החוט, אלא תחת הלולאה. ואין לומר שהלולאה היא המשך של המשקוף, דהיינו המשך לחוט, כמבואר בחכמת שלמה (בגליון השר"ע סי' ס"ג

סכ"ו) שהטבעת שהחוט קשור בה אינה המשך של החבל, והלחי צריך להיות רחוק מהקיר כדי שיהיה תחת החוט ממש. מבחינה פרקטית כאשר צריך שהלחי יהיה רחוק מהקיר, הוא דורש צורת חיבור יותר מורכבת ולפעמים הוא פחות יציב, מאשר לחי שמוצמד כולו לקיר.

יש פתרונות נוספים למקרים אלו. יש אפשרות לעקם את הלולאה לאחר שהבריגו אותה, שתהיה צמודה כמעט עד הקיר, [ולא לסגור אותה, אלא לכופף אותה לצד]. כמו כן יש מקומות שמקום הצוה"פ היא בסביבו שבקיר, ואז אפשר לחבר את הלולאה אחרי הסיבוב, והלחי צמוד לקיר אך בולט לצד. ובכמה מקומות השתמשנו בפתרון זה, אך יש בו חיסרון גדול שהלחי בולט מהקיר ויכולים להתקע בו וגם להפילו. אל שיהי צורך אחר להרחיק את צורת הפתח מחמת עמודי בנין שהיו באמצע ואכמ"ל.

סוכה שנבנתה תחת החוט של העירוב

דבר נוסף שהיה נוגע בעירוב הקטן הזה, והוא היה גם בהרבה עירובים בחודש זה, שבנו סוכה תחת החוט של העירוב. במצב כזה יוצא שיש רשות נפרדת תחת החוט, וגם אם היא אינה מקיפה את העמוד והלחי, מ"מ נוקטים לדינא שהיא מחלקת את הפתח ופוסלת את העירוב. אמנם יש כלל שדבר זמני אינו פוסל את העירוב, כגון מכונית שעומדת כל השבת תחת החוט, וכן פח ירוק או פח צפרדע שעומד תחת החוט, אע"פ שהם רשות היחיד בפני עצמה, אינם פוסלים את העירוב, [ע"פ המבואר בחזו"א ס"ו"ס ע"א], והטעם משום שישוד הפסול הוא כי הדבר מחלק את מקום

לחי על חוץ סוכה שנבנתה תחת החוט

הפתח לשני מקומות, ובכל מקום יש רק חצי פתח, אבל מכונית פח וכל חפץ, אינו מחלק את המקום, אלא נמצא בתוך המקום, והמקום הוא אחד. לפ"ז הרי גם הסוכה היא דבר זמני לעשרה ימים או מעט יותר. מ"מ רבני זמנינו מצדדים להחמיר יותר בסוכה שהוא דבר הבנוי על הקרקע, ואינו מיטלטל, לכן יותר נראה לומר שהוא מחלק את המקום לשניים, והסוכה פוסלת את העירוב. הפתרון במקרים אלו, להעמיד לחיים על דפנות הסוכה מבחוץ, ואז הפתח מסתיים לפני הסוכה, ומתחיל שוב פתח לאחר הסוכה, והסוכה שבאמצע מחברת בין שני הפתחים ע"י הדפנות שהם מחיצה. [ויש לשים לב שהסכך לא יבלוט מחוץ לסוכה מעל הלחי, כדי שלא יהא גג המפסיק בי הלחי לחוט].

שאלה חדשה בסוכת נחלים שדפנותיה מבד

בשנה זו הגיעה אלינו שאלה חדשה, מאחד האברכים שלמדו במסגרת השיעורים ונהיה אחראי על העירוב בשכונת מגוריו, ובערב החג גילה שאדם העמיד סוכת נחלים מבד תחת חוט העירוב, והתקשר לשאול האם בסוכה כזו שאפשר להריה ולהזיז אותה שלימה, נוכל להתיר מהסברא שהיא דבר זמני שאינו מחלק את המקום כמו מכונית אמרנו לו שיש בזה סברא, אך יתכן שבכל זאת נחשב כמבנה ולא ככלי המיטלטל. הפנינו את השאלה אל הגאון ר"מ לובין שליט"א, והוא הורה שכדאי להחמיר. [יש להוסיף לתועלת העוסקים, שבתוכה זו היתה לו בעיה לחבר לחי מבחוץ, כי המחיצה היא רק בד. ואמנם בהרבה סוכות יש ברזל באמצע או כמה פסי רוחב, אבל כאשר הם בתוך הסוכה והבד מבחוץ, אין אפשרות לחבר להם מבחוץ. הוא חזר אל מוקד העירוב ושאל הפעם מה הפתרון הפרקטי לחבר לחי: אמרנו לו שיקח קרש דק [לייסט] באורך שני מטרים [כגובה הסוכה], ויחבר אותו עם אזיקונים לברזל שלמטה מתחת הבד, ולברזל שלמעלה מעל הבד, ועליו יצמיד את הלחי. וכך הוא עשה.

לחי על הסוכה מבד, עם פתרון הלייסט

עוד יש לציין שבמקרה שהמחיצה של הסוכה מבד, הרי היא מתנדנדת ברוח, ואין לה דין מחיצה. ואע"פ שבעל הסוכה מיקל לשבת בסוכה זו, אבל לצורך העירוב כדי לחבר בין שני הפתחים שמשני צידי הסוכה, איננו יכולים לסמוך על הבד למחיצה. אמנם כידוע יש מחלוקת בשיעור הנדנדוד הפוסל לדעת המשנ"ב, וגם דעת החזו"א שאם קשור למטה ואינו מתרומם הרי הוא כשר למחיצה, אך למעשה התקבל שלא לסמוך על בחינות אלו ועושים להם ברזלים או רצועות שיהיה מחיצה ע"י לבד, וא"כ בסוכה שאין בה אלא בד, יהיה פירצה לעירוב בחלק של הסוכה. ויש לעיין אם אפשר לומר בזה ממה נפשך, שאם הבד כשר למחיצה, יש לחיים לפניו והוא מחיצה ביניהם, ואם אין לסוכת בד דין מחיצה הרי אינה פוסלת את הפתח. ואע"פ שהעמיד לחיים המסיימים את הפתח, מ"מ שמא גם ע"ז אפשר לומר שאם הסוכה אינה מחיצה כשרה, לא יהיו הלחיים כצוה"פ נפרדת אלא כקנה בעלמא. ועיין בזה.

לאור הביקוש לפתיחת מסלולים נוספים לשיעורי העירובין למעשה, ייפתחו בעז"ה מחזוריים חדשים לקראת זמן הורף הבע"ט במהדורה מחודשת! פרטים נוספים בעז"ה בגליון הבא. להרשמה 055-678-3323